

YAZI-Laik devlet, seküler siyaset

Mustafa Erdoğan: Bugünkü Türkiye siyasetinin belirgin özelliklerinden biri din istismarıdır. Gerçi öteden beri din istismarı özellikle muhafazakâr siyasetçilerin rakipleri karşısında avantaj sağlamak için başvurdukları bir araç olmuştur. Ama ilk defa AKP iktidarı döneminde dinî değer ve sembollerin siyasî amaçlı kullanımı sınır tanımaz boyutlara ulaşmış ve hatta toplumsal barışı tehdit eder hale gelmiştir.

6 Mayıs 2019 tarihli yazı:

<https://daktilo1984.com/yazilar/laik-devlet-sekuler-siyaset/>

Bugünkü Türkiye siyasetinin belirgin özelliklerinden biri din istismarıdır. Gerçi öteden beri din istismarı özellikle muhafazakâr siyasetçilerin rakipleri karşısında avantaj sağlamak için başvurdukları bir araç olmuştur. Ama ilk defa AKP iktidarı döneminde dinî değer ve sembollerin siyasî amaçlı kullanımı sınır tanımaz boyutlara ulaşmış ve hatta toplumsal barışı tehdit eder hale gelmiştir.

Mamafih, siyasette dinî sembollere bir şekilde atıf yapılması neredeyse kaçınılmaz bir durumdur; onun için, din ve dindarlık var olduğu sürece dinî değerlere referans yapılması büsbütün engellenemez. Ancak bu, din istismarını siyasetin ana malzemesi yapmanın ve/veya dini toplumun farklı kesimleri arasında husumet yaratacak şekilde kullanmanın yanlış ve son derece tehlikeli olduğu gerçeğini değiştirmez. Kaldı ki, politik sakıncaları bir yana, din istismarı en başta dinin onuruna bir saldırıdır, dolayısıyla buna herkesten önce sahici dindarların karşı çıkması beklenir.

Şu var ki, Türkiye’de siyasetin seküler temelde işlememesinin tek nedeni muhafazakâr siyasetçilerin dini istismar etmeye dönük kötücül niyetleri değildir. Aslına bakılırsa, modern Türkiye’de din-devlet ilişkisinin kendine özgü gelişimi ve örgütlenme tarzı dini istismar etmek isteyen siyasetçiler için her zaman elverişli bir zemin oluşturmuştur. Bu ilişkinin karakteristik vasıflarından biri, Cumhuriyetin kültürel modernleşme projesinin ürünü olan dine antipatik yaklaşımın özellikle ilk on yıllarda din özgürlüğünün baskı altına alınmasına yol açmış olmasıdır.

Lâikçi modernleşme projesine bağlı devlet seçkinlerinin dine ve dindarlığa genel olarak antipatik yaklaşımı nedeniyle, din üzerindeki baskı çok-partili hayata geçildikten sonra da aralıklı olarak devam etmiştir. Bunun en son örneğini 28 Şubat döneminde görmüştük. İşte tam da bu dinî baskı yüzündendir ki, dindar ve/veya dine sempatik siyasetçilerin dini istismar etmeleri kolaylaşmıştır. Hatta denebilir ki, bugünkü AKP iktidarı büyük ölçüde bu baskının eseridir. Mamafih, bunu söylerken, ülke sorunlarına sahici çözümler öneren politik programlar üretmeye çalışmaktansa, zihinsel maliyeti neredeyse sıfır olan dinsel kavramlara göz kırpmının muhafazakâr siyasetçilere sağladığı kolaylığı görmezden geliyor değilim.

Türkiye siyasetinin seküler temelde işlememesinin başka bir temel nedeni, Cumhuriyetin kendine özgü din-devlet ilişkisi modelidir. Pozitivist dünya görüşleri Cumhuriyetin kurucu seçkinlerini dinî hayatın kontrolünü mümkün kılacak bir din-devlet ilişkisi modeli kurmaya sevk etti: Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB). Sünnî İslamın devlet içinde örgütlenmesini öngören bu model asıl amacı olan devletin dini kontrol etmesine tek-partili dönemde yaradıysa da, çok-partili hayata geçildikten sonra aynıysa mümkün olmadı. Tam aksine, dinin kontrolü

amacıyla dizayn edilen kurumsal yapı, paradoksal olarak, zamanla devlet içinde dinî etkinin artmasına, hatta kısmen Sünniliğin devleti kontrol eder hale gelmesine yaradı.

Günün birinde muhafazakâr siyasî kadrolar din istismarına başvurmayacak olgunluğa erişseler veya din istismarına ihtiyaçları kalmasa bile, dinle devletin iç içe geçmesine yol açan bu model devam ettiği sürece Türkiye’de siyasetin dünyevileşmesine (yani, normalleşmesine) imkân yoktur.

Bu arada belirtmek gerekir ki, bu din-devlet ilişkileri modeli sadece lâikliğe değil, aynı zamanda insan haklarına da aykırıdır. İki nedenle: İlk olarak, Sünniliğin devlet teşkilâtının kurumsal bir parçası olması başka dinî inanış ve yorum geleneklerine mensup olanlar ile dinsizler ve hatta agnostikler aleyhine olarak Sünnî Müslümanların kayırılması anlamına gelmektedir. Bu arada, sadece Sünnîlere hizmet veren DİB’in malî yükünün genel vergiler yoluyla Sünnî olmayan yurttaşlara da yüklenmesinin adaletsiz olduğunda şüphe yoktur.

İkinci olarak, DİB modeli, resmî din yorumunu kendilerine dayatması bakımından aslında Sünnîlerin de din özgürlüğüne aykırıdır. Çünkü, dindar kişilerin dinlerini devlet müdahalesi olmadan kendi inanış, anlayış ve yorumlarına göre yaşamaya ilişkin temel bir hakları vardır. Kısaca, devletin sahiden lâik bir yapıya kavuşması ve siyasetin dünyevileşmesi Türkiye’nin mübrem bir ihtiyacı olarak ortada durmaktadır.

Son olarak şunu söylemeliyim ki, Türkiye’nin ‘‘devlet seçkinleri’’nin bu ekzantirik modelin sakıncalarının farkında olmadıklarını hiç sanmıyorum. Onların kaygısı elbette bu modelin adalete ve insan haklarına aykırı olması değildir, ama öyle düşünseler bile kendilerince önemli olan başka bir siyasî değer uğruna bu maliyete katlanmayı tercih ettikleri kanaatindeyim.

Bu, Türk kimliğinin muhafazası kaygısıdır: Devlet seçkinleri Sünnî İslâmı Türk kimliğinin tanımlayıcı bir unsuru olarak görüyorlar. Kısaca söylemek gerekirse, lâiklikten verilen bu tavizi, kurucu iradenin de tercihi olduğu aşikâr olan ulusal kimlik tanımını korumak için katlanılması gereken bir bedel olarak görüyorlar.

<https://daktilo1984.com/yazilar/laik-devlet-sekuler-siyaset/>